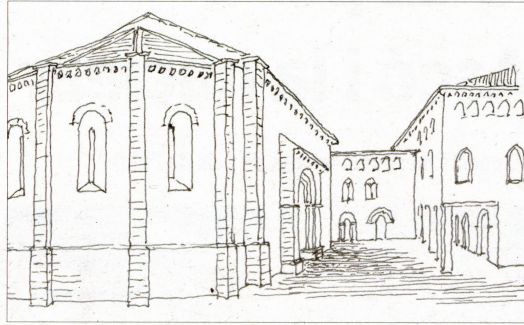

De l'Orde del Temple, passant per l'Orde de l'Hospital fins al segle XX (III)

Gandesa Anton Monner

La gran obra construïda pels Templers fou l'església parroquial, com a estendard del poder econòmic i social de la Batllia de Miravet, que Gandesa n'era la capital administrativa. El primer temple cristià fou fundat en època romana l'any 193 després de Crist, sota el pontificat de Sant Eulteri, màrtir, essent arquebisbe de Tarragona, i Lupus, bisbe de Tortosa, emperador de Roma, Còmode. Els àrabs construïren la mesquita sobre aquest temple i els templers reaprofitaren els carreus per construir l'esplèndida església romànica començada per l'any 1215 i acabada uns 50 anys més tard. D'aquesta església, per aquells dies era tan gran com la mateixa catedral de Tortosa. Segons Joan Fuguet, "...La parroquial de l'Assumpció de Gandesa va ser el temple parroquial més important de tots els que es construïren en el feu templer de l'Ebre...". De la primitiva construcció només resta la magnífica portalada romànica i l'absis mutilat del que fou l'altar major. Era un temple d'una nau, amb absis poligonal i porta principal a tramuntana.

La portalada és un extraordinari exponent arquitectònic del romànic tardà, començada a construir per l'any 1215, inclosa dins el grup de portes de l'anomenada "Escola de Lleida". És de mig punt, emmarcada per una esplèndida arquivolta de cinc arcs, amb les corresponents bases, columnes i capitells, i amb detalls càtars. L'absis està precedit per un arc triomfal de doble columna, amb capitells decorats amb temes vegetals (tiges i raïms) i zoomòrfics (ocells) d'influència oriental. Té planta poligonal de 7 cares i va cobert amb una volta de racó de forn nervada d'estil provençal. Posteriorment i de segur a principis del segle XIV, es va eixamplar construint 5 altars laterals, i el cor per poder-hi donar superior cabuda de persones. Dos altars a la part nord, d'estil gò-

Capçalera de l'església romànica. DIBUIX DE L'ARQUITECTE, JOAN FIGUEROLA

tic, un a cada costat de la portalada romànica, que sortien fora al carrer actual de Miravet aproximadament uns dos metres, i tres al costat sud, al carrer que desaparegué al segle XVIII en el moment d'engrandir i canviar-li l'orientació al temple. Inicialment l'altar major estava orientat de cara a la Meca, o siga d'oest a est, i passà a ser orientat de nord a sud. Poden veure al dibuix corresponent l'interior del temple reformat que serví per albergar el gran següici del rei de Castella, Ferran IV i el de la corona d'Aragó, Jaume II, en el casament reial entre els seus fills Jaume i Elionor.

A darreries del segle XVII canvià la fesomia del temple, quan es va orientar de nord a sud. En aquell moment es van suprimir els 5 altars laterals, van eixamplar el temple ocupant el carreró que anava de la plaça de l'Església al carrer Mn. Manyà i a més ocupà la part oest de Ca la Vila, que era un edifici emperxat adjunt a l'església romànica. Al fòrum públic que avui en diríem ajuntament s'hi celebraven les reunions més rellevants de l'Orde del Temple i posteriorment de l'Hospital on es van reunir, l'any 1255, el Capítol General de l'Orde del Temple, amb la presència d'altres personalitats com era el Gran Mestre de Jerusalem. També les reunions habituals dels grans mestres i comandadors dels territoris que pertanyien a la

Batllia de Miravet i posterior a la Castellania d'Amposta, exercint Gandesa de capital administrativa. Allí també s'hi reuniren el rei de Castella, Ferran IV, amb el d'Aragó, Jaume II, pel casament dels seus respectius fills. Al mateix fòrum públic el rei Pere III, l'any 1338, durant la seua estança a Gandesa, on convocà les Corts Generals de la Corona, amb l'assistència de la seva cort i dels diputats de Catalunya, Aragó i València. També hi concedí a Gandesa el dret de celebrar fires i mercats, *nundine perpetuo*, el dia de Sant Martí de novembre, durant quinze dies, al fòrum o mercat i als porxos esmentats situats al carrer Pes Vell, entre el carrer Major i el Forn del Castell, on existien, segons el document d'atorgament dos hostals per atendre els viatgers i visitants. També, en la mateixa estada, va donar a la universitat de Gandesa (avui ajuntament) el terme de la Fontcalda i la seua font.

El 1695 s'acabà el campanar i el 1705 la porta que dona a la plaça. De fet el temple tal com el tenim actualment no es va acabar fins al 1855. Sabem que l'any 1830 estava sense teulada i els oficis es realitzaven a l'església de Santa Anna. L'any 1934 es va destruir l'absis de l'altar romànic amb l'excusa d'eixamplar el carrer. Per l'any 1965 s'hi va posar l'alabastre actual que dona llum a l'interior del temple.

Recreació del Fòrum públic i Ca la Vila. DIBUIX DE L'ARQUITECTE, JOAN FIGUEROLA

Dels palaus esmentats, el més rellevant era el dels Templers. Ocupava uns 900 m² de planta i tenia el claustre al lateral d'edifici, davant de l'església i un pou situat al lateral sud-oest de l'absis. L'edifici fou desamortitzat el 1852 i els diferents compradors destruïren els departaments interiors on construïren nous immobles. Només resten unes arcades al carrer d'en Badal.

Durant el segle XIV es van construir nous casalics importants. Es situaren al carrer de Miravet. El primer dels quals és casa Mn. Manyà, que fou un palau que havia estat construït pels antecessors de la família Liori, els senyors més influents de la població durant els segles XV i XVI. Sobre aquest edifici, la família Sunyer, va construir un palauet, que encara avui és propietat dels fills de Ramon Serrano i Sunyer, cunyat del general Franco i ministre d'Exteriors del seu govern. Aquesta família, com els Cardona de Batea, van intervenir en les campanyes d'Itàlia del segle XIV i XV i foren almiralls de la Corona d'Aragó. I tocant al palauet Sunyer, hi ha l'actual palau dels Barons de Purroy, construït el 1785, per l'advocat Miquel Vidal, que es va casar amb la baronessa de Purroy. Al final del carrer Miravet hi havia el Portal de Miravet, que tancava la població emmurallada i l'església de Santa Anna, que avui

és la façana principal de l'Ajuntament. L'església estava orientada de cara a nord i pedra per pedra es va traslladar a la porta de l'Ajuntament orientada a sol sortint.

L'any 1886 la filloxa havia causat estralls a França. Els bons propietaris de Gandesa que havien comprat les millors finques de l'Església pel Decret de la desamortització s'enriquieren per haver pujat el vi a preus astronòmics. Això els va portar a edificar grans cases, algunes de les quals encara es conserven, com Casa Tomaset, Casa Boira, Casa Valls (ara propietat de la família Salaet), Casa Tibària i Casa Figueres, entre altres. I de la mateixa època es va construir la Fonda Manyà situada a la Faròla.

L'any 1919 es va construir el Celler Cooperatiu, tresor arquitectònic del modernisme català, obra de l'arquitecte Cèsar Martinell. Les obres van durar 4 anys i la zona que dona a l'avinguda Catalunya estava dedicada al vi i la part del darrere al molí d'oli. A l'altre costat del celler, a la mateixa avinguda hi ha la Societat Unió Gandesa, començada a edificar l'any 1923 i el Centre d'Estudis de la Batalla de l'Ebre, que s'hi va posar la primera pedra el setembre del 1926, i que serviren d'escoles d'educació primària i posteriorment com a Institut d'Ensenyament Secundari, abans d'edificar l'actual. ■